

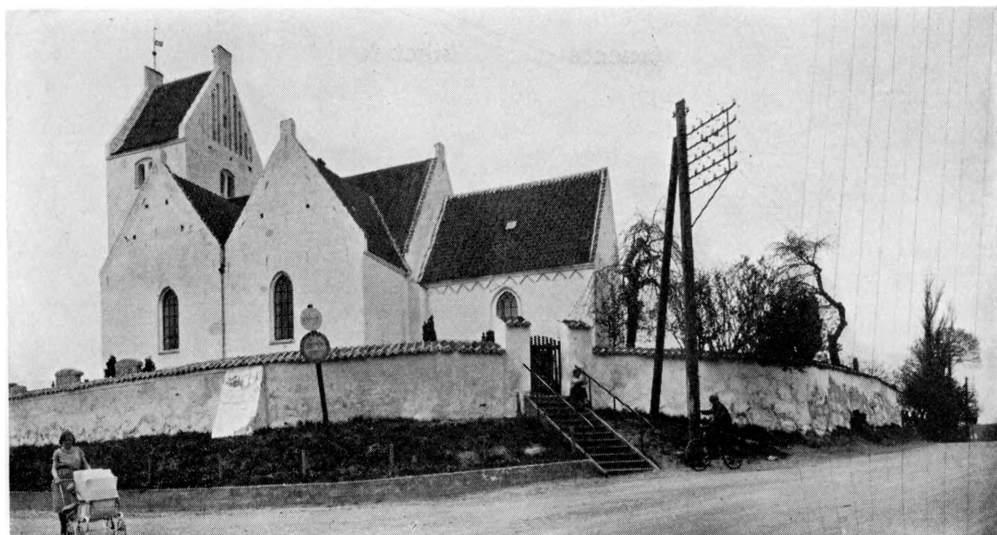

Fig. 1. Karrebæk. Ydre, set fra Sydøst.

V. H 1931

KARREBÆK KIRKE

ØSTER FLAKKEBJERG HERRED

Karrebæk nævnes i Roskildebispens Jordebog o. 1370 med en Afgift paa 12 Øre¹, men uden Angivelse af Jordtilliggende, sikkert fordi Jorderne da var skovdækkede; Præsteindberetningen 1755 nævner, at Skovene først var ryddede i Mands Minde. 29. Maj 1686 fik Admiral Christian Bielke til Torstedlund Skøde paa Patronatsretten²; han skal imidlertid (efter en Meddelelse i Præsteindberetningen 1755 fra Ørslev-Sønder Bjerge, V. Flakkebjerg Herred) have overdraget Kirken og Jus patronatus til Oberst Anders Trolle til Trolholm til Gengæld for den lille Ø Glænø. Senere kom Kirken under Saltø, som den fulgte, indtil den gik over til Selveje 1. September 1921.

Ifølge aabent Brev af 31. Marts 1597 fik Peter Reedtz, Embedsmand paa Saltø, den gejstlige Jurisdiktion over Fodby og Karrebæk Sogne, der hidtil havde ligget til Korsør Slot, i Befaling³.

Kirken ligger, højt hævet over det omgivende lave og flade Land, paa den søndre Del af en Banke (1755 kaldet Humblebjerg), hvis Top er paa Kirkegaarden nordvest for Kirken. Kirkegaarden, der er udvidet mod Nord, har til de andre Sider hvidtede Mure, overvejende af nyere Sten paa en høj Fod af Kamp. Paa Sydsiden en Port og en Dør, den sidste med en enkel, empire-agtig Gavlportal.

Bygningen er helt igennem opført af *Munkesten* og bestaar af Kor og Skib fra o. 1300, sengotisk Nordkapel og Taarn, og paa Skibets Sydside en Udbygning fra Renaissancetiden.

Den oprindelige Del af Kirken, *Kor* og *Skib*, der har udgjort en ret stor, usædvanlig bred, men til Gengæld ogsaa temmelig lav Bygning, er vistnok

først opført sent, o. 1300, i en Blanding af romansk og gotisk Stil. Munkestenenes Størrelse er meget uensartet; i Skibet forekommer en temmelig lille Stenstørrelse, med en Længde af kun 25,5—26 cm, medens Korets Sten gennemgaaende er 27,5—29 cm lange. Fugerne er simpelt udglattede eller skraat indtrykkede. Murene har sikkert fra første Færd staaet blanke. Paa Koret findes Rester af en anselig Sokkel, der over en stor, fremspringende Syld af raa Kampesten hæver sig til en Højde af 75—90 cm med 12—13 cm's Fremspring; Profilen er en Hulkel over en Rundstav. Inde i Nordkapellet saas 1917 et meget forvitret Stykke af Skibets Sokkel; Profilen var her øverst en Kvart-rundstav og herunder en Skraakant eller Hulkel. Skibets Murhøjde mellem Sokkel og Gesims har kun været o. 3,25 m, ialt o. 4,25 m. De oprindelige Døre er helt forsvundne. Omtrent midt paa Skibets Nordmur, nu gemt bag Kapellet, ses et med Munkesten tilmuret Vindue, af almindelig romansk Type, rundbuet og smigdannet, men uden Fladskifte omkring det Halvstens Buestik; de smigede Sten er tilhugget i Haanden; der synes ikke at have været flere Vinduer i denne Mur. Dets Buetop har udvendig kun siddet et enkelt Skifte under den oprindelige Gesims, hvorefter Rester er bevaret i samme Mur nærmest de to Gavle; den har haft to retkantede Udkragninger, den nedre paa to Skifter, hvorefter det ene er kantstillet. Koret har ogsaa bevaret et oprindeligt Vindue i Nordmuren, men det er ganske afvigende fra Skibets. Det er spidsbuet, dog af tidlig Type med meget stump Spids, og maaler i den ydre Murflugt 150 × 80 cm. Det er smiget til begge Sider, men har udvendig en halv Stens Fals; Smigstenene er formede, ikke tilhugne. I Lysningen, der er 30 cm bred, har Vinduet en tredelt Spidsbue (Trekloverform med spidst Midtled), sat af smalle Formsten. Ogsaa den 1,95 m brede og 2,70 m høje Blænding i Korgavlen (Fig. 3) er oprindelig og har omfattet en Vinduesgruppe. Forholdene er nu noget forstyrrede ved Gennembrydningen af en Præstedør, men indvendig i Blændingens Bund ses endnu Spor af smige Vinduessider til lidt over Vederlagshøjde. Det er usikkert, om Gruppen har bestaaet af to eller tre Vinduer; en Tregruppe med højt Midtvindue vilde synes mest naturlig, men i saa Fald maa Vinduerne have været ualmindelig smalle. Med Korvinduernes unggotiske Karakter stemmer ogsaa, at Koret fra første Færd har været overhvalvet. Af det oprindelige Hvælv sidder endnu Rester over det nuværende sentmiddelalderlige. Langs de rundbuede Kappekanter er indlagt Rundstave af tilhugne Munkesten. Kapperne synes kun at have været en halv Sten tykke, Ribbestenene er store (28 × 12 × 10 cm), men er stillet som Kvartsten med afrundet Profil, der er tilhugget i Haanden. Hvælv og Vægge har været dækket af et 0,5—1 cm tykt Pudslag og derover hvidtede; paa Hvidtelagene er Spor af Kalkmalerier. Det ses i Hjørnerne, at Murene har givet efter for Hvælvingstrykket, og dette er maaske Anledningen til den senere Ombygning.

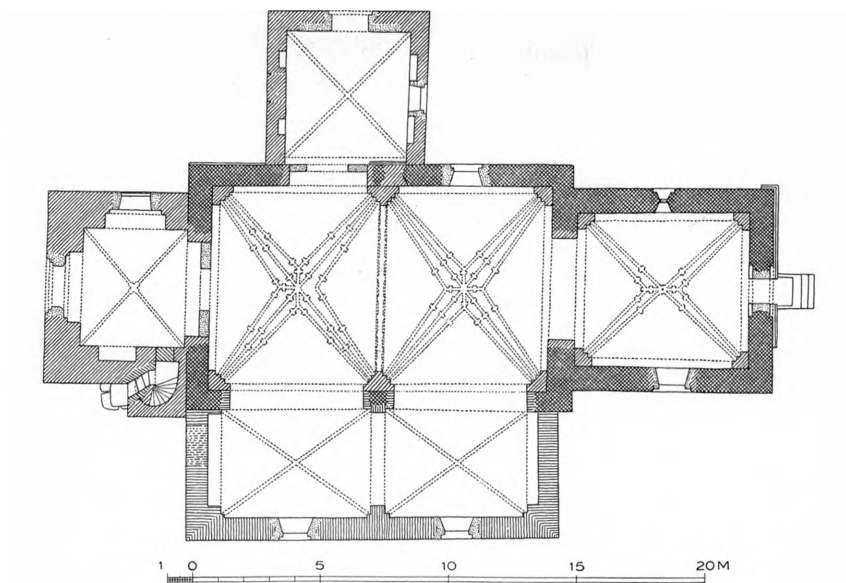

Fig. 2. Karrebæk. Plan. 1 : 300. Maalt af Kristian Rud 1930 (C. G. Schultz 1938).

De omtalte Kappe-Rundstave har gaaet helt op til Overkanten af de nuværende Sidemure; det maa derfor antages, at Murene ikke som Skibets har været Genstand for nogen senere Forhøjelse, og at den Frise af smaa Aftrapningsblændinger (sml. Fig. 3), der udvendig sidder under Retkantgesimsen, hører med til de oprindelige Partier. Skibet maa indtil den nuværende Overhvælvning have haft fladt Bjælkeloft; paa Væggene ses over de skraat indtrykkede Fuger et Hvidtelag, der standser efter en ganske bestemt, vandret Linje, 57 cm under nuværende Tagfod, hvilket stemmer med de gamle Gesimsrester. Hvidtelaget har Spor af Kalkmalerier. Ogsaa nede i Kirken under Hvælvene ses paa Væggene Mærker efter de oprindelige Loftslinjer. Nordvinduet Buetop har inde i Kirken siddet 42 cm under den nævnte Hvidtningsgrænse.

Korets østre Taggavl er ommuret i ny Tid, men af Skibets oprindelige Gavle staar store Dele bevaret. Forneden i Triumfvæggens Taggavl sidder en oprindelig, rundbuet Loftsdør, der ind mod Korloftet indfattes af en fladbuet Blænding med smaa Stængebomhuller i Siderne.

Gotiske Omdannelser og Udvidelser. De nuværende Hvælvninger er indbygget i 1400'erne. Skibet dækkes af to Stjernehvælv, der hviler paa retkantede Vægpillær og spidse, lavtspændte Helstens Vægbuer; i Østhvælvstet staar Ribberne ned paa en 5 cm tyk Teglstensplade (Fig. 4) ovenpaa Vægpillernes svagt frem-springende, retkantede Kragbaandsskifte. Ribberne er Kvartstens og har hver to—tre Tværsten. Paa Mellemgjorden er der regelmæssig afbrudte Affasnings-snit (sml. bl. a. Førsløv, S. 998, og Fodby, S. 1102). Baade paa Gjord- og

Vægbuer krager selve Buen lidt ud over de lodrette Piller. Kapperne er ret stærkt bukledede og har Trækhuller af Munketegl nederst i Fligene. Koret er nu overdækket med et Hvælv Mage til Skibets østre; men Ribbestjernen er ufuldstændig, idet der kun er Bi-Ribber i Øst og Vest. Intet af de tre Hvælv har Overribber. Det er sandsynligt, at den bredtspændte, spidse Korbue samtidig med Overhvælvningen af Kirken har faaet sin nuværende Form; den har pudset Underflade indtil en halv Stens Afstand fra Kanterne.

Samtidig med Hvælvenes Indbygning er formodentlig ogsaa Skibets Ydermure forhøjede, ialt med fem Skifter; Munkestenene er her betydelig større end i de oprindelige Mure (29—30 cm lange); Fugerne er skaarne i Overkanten og ridsede med Skeen. De to øverste Skifter har været udkragende, og derunder har et enkelt Skifte været hvidtet, medens Muren ellers har staaet blank (ses endnu fra Nordkappellets Loft). Ved samme Lejlighed har Koret faaet et stort, spidsbuet Vindue i Syd, bevaret i ydre Murflugt omkring det nuværende moderne, og sat af rundede Sten.

Nordkappellet (nu Ligkapel), hvis Kampestenssyld ligger blottet, er, som Kalkmalerierne viser, fra Tiden noget før 1500. Det er yngre end Skibets Forhøjelse, men de friske Fugeridser i Forhøjelsens Murværk bag Kappellet tyder paa, at det ikke har staaet længe frit. Sidemurene har enkelt udkragende Trappefrise under Retkantgesims. Nordgavlen har i Gesimshøjde et Blændingsbaand, to Skifter højt, men Taggavlen herover er med sine glatte Kamme og Toptinde ny, ligesom den nuværende Norddør og Østvinduet. Der ses Spor af, at der oprindelig har været et spidsbuet Vindue i Nord og Øst og en spidsbuet Dør i Vest. I hver af de tre Vægge har været fladbuede Nicher, men i Nord-siden er de nu tilmurede og forstyrrede; de har været bredere og lavere i de to Vinduessider end i Vest. Til Skibet har ført en lav, spidsbuet Arkade, der sidder skævt baade i Kappellets Væg og i Skibets Vestfag, som om den ikke havde været oprindelig paatænkt, men er en senere Udvidelse af den gamle Norddør; den er nu atter udmuret, og i den nye Mur er indsat en spidsbuet Dør. Rummet er dækket af et vistnok samtidigt Krydshvælv af almindelig sengotisk Karakter med en spids, men meget lavtspændt Vægbue ind mod Kirken.

Taarnet er sandsynligvis ikke opført tidligere end Aarene omkring Reformationen. Taarnrummet, der nu benyttes som Vaabenhus, har ind til Skibet en bred, rund Arkade, nu tilmuret og med Dør i Tilmuringen. I den vestre Mur en moderne Indgangsdør, hvortil en høj, ydre Stentrappe fører op. Rummet er dækket af et Krydshvælv med Kvartstens Ribber, i selve Krydset dog Halvstens, og med Helstens Overribber af Sten paa Kant. Væggene har Spareblændinger, i Syd fladbuet, i Vest og Nord spidsbuet med en Halvstens Fals ved Bunden. Under Taarnrummet er der en samtidig Kælder (3,45 × 3,15 m) med et fladtspændt Tøndehvælv i Øst-Vest, hvortil der er Adgang ad en lige-

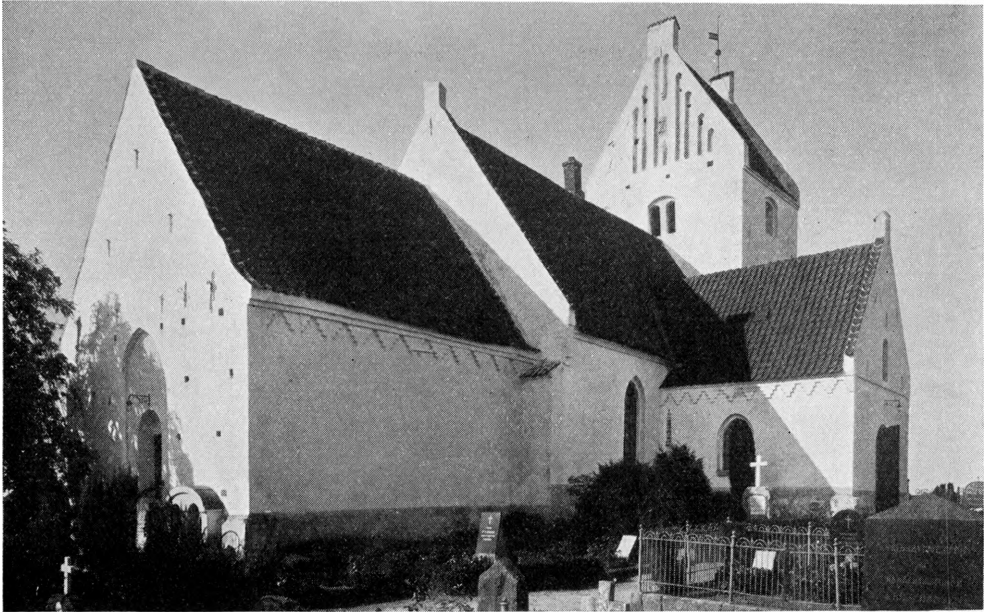

Fig. 3. Karrebæk. Ydre, set fra Nordøst.

V. H. 1931

løbende Trappe fra Skibets Vestende. Paa Grund af det skraanende Terræn lod et saadant Kælderrum, der oprindelig har været helt mørkt, sig anlægge uden større Besvær. Trappehuset paa Sydsiden er et samtidigt Halvtagshus af almindelig sengotisk Karakter. Det har fladbuede Indgangsdøre baade udefra i Vest og inde fra Taarnrummet; den sidste, der er den oprindelige, er nu tilmuret; Yderdøren er dog sikkert brudt allerede i 1500'erne. Der er to ret lave Mellemstokværk, begge med fladbuede Spareblændinger. I det nedre en retkantet Glug til hver Side, i det øvre ingen oprindelige Lyshuller. Klokkestokværket har til alle Sider fladbuede Glamhuller, i Nord enkelt, til de andre Sider tvillingdelte, i en fladbuet Blænding. Gavlene har glatte Kamme med en vistnok moderne Toptinde. Den vestre Gavl er glat, den østre har Rester af en skæv Blændingsdekoration, der sikkert er ommuret, nu med tagformet afsluttede Højblændinger, hvoraf den midterste er tvillingdelt med Hængestav, de andre fuldstændig delte af en Halvstens Midtstav. Vindfløjen har Aarstallet 1847, tidligere 1655 (Præsteindberetning 1759).

Efter Reformationen er opført et stort *Dobbeltkapel* paa Skibets Sydside og omtrent af dettes Længde. Murværket er overvejende røde Munkesten i Krydskifte over raa Kampestenssyld, Hvælvingerne dog af noget tyndere Renaissancesten (25 × 7 cm). De to Sydgavle er ombyggede i moderne Tid og formede som Taarnets Vestgavl. I Vestmuren har været en Dør, som forhen var Hovedadgangen til Kirken, men som nu er fuldstændig ukendelig. Efter Kornerup »synes at have staaet et Vaabenhus foran den«. Rummet er dækket af to sam-

Fig. 4. Karrebæk. Indre, set mod Øst.

V. H. 1931

tidige Krydshvælv med bred, spids Gjordbue, men ingen Skjoldbuer. Muren over Gjordbuen, der nu bærer de to Sadeltage, er ikke i Forbandt med Syd-muren og næppe oprindelig. Ribberne er tynde og afrundede, de søndre er ført i Retkant til Gulvet. Rummet aabner sig til Kirken med to spidse Buer, der følger Skibets Skjoldbuer.

Tagværket i Koret er stærkt omsat og fornyet, men indeholder sentmiddel-alderlige Bestanddele. Skibets Tagværk frembyder ejendommelige Forhold. Det er af sentmiddelalderlig Dragerstolstype med tre Konger, smukt affasede paa det nedre Stykke, to Lag Hanebaand, smaa Spærstivere og Spærsko. Alle Spærene, der er ret svære, viser imidlertid, at de tidligere har været brugt paa anden Maade. Der har været Hanebaand noget lavere end nu, og der har været lange Spærstivere, som ikke kan forenes med Hvælvene, og som nødven-digvis har krævet Støtte af lange Loftsbjælker. I Overensstemmelse med denne dobbelte Brug er der to Sæt Numre, begge gjorte med Huljærnsstreger. Tag-

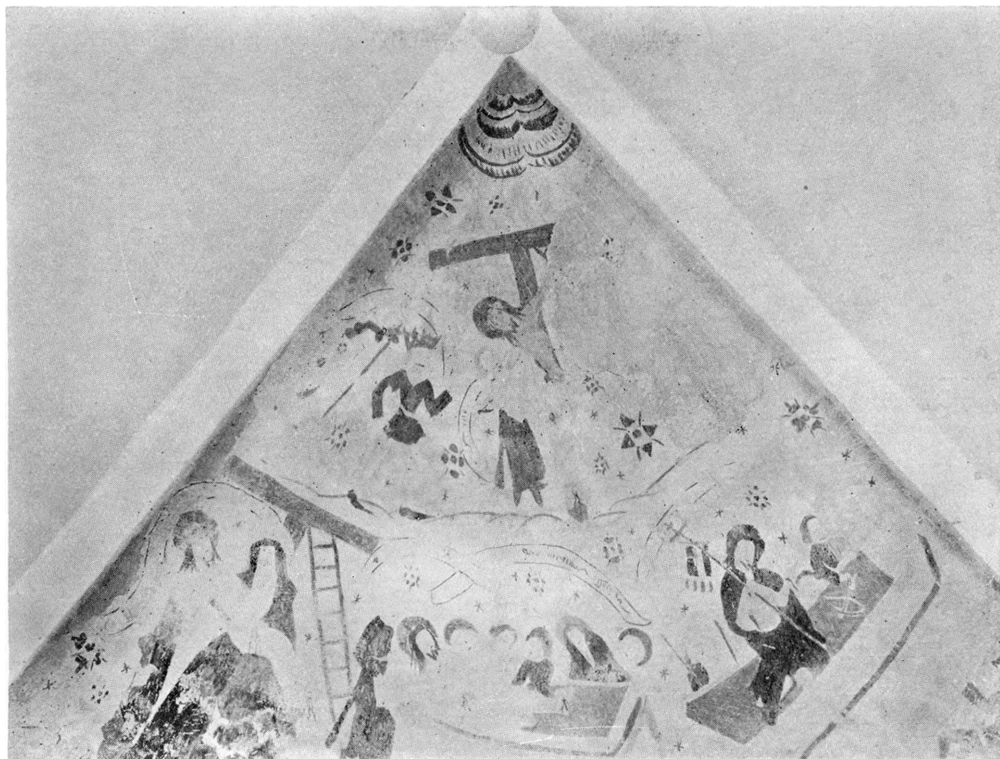

Fig. 5. Karrebæk. Kalkmalerier i Nordkapellet. Søndre Hvælvingskappe (S. 1089).

V. H. 1931

værket maa saaledes i sin ældste Form være ældre end Hvælvene. Nordkappellets Tagværk er af Dragerstolstype, har Stregnumre skaaret med Huljern og er sikkert oprindeligt. Sydkapellets Tagværk er af Fyr, nummereret med øksehugne Romertal.

Hele Kirken staar nu hvidkalket, delvis over ret svær Puds, som dog maa være yngre end Nordkapellet. Alle aabne Vinduer har spidsbuede Støbejernsrammer. Tagene er hængt med Vingetegl.

KALKMALERIER

Spor af Malerier paa Skibets Overvægge og paa den oprindelige Korhvælving er allerede omtalt S. 1084 og 1085.

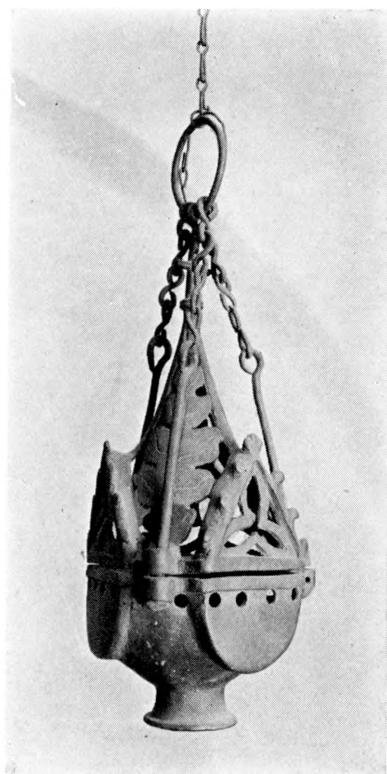
Paa Nordkapellets søndre Hvælvingskappe blev gotiske Malerier, fra o. 1475, afdækkede af J. Kornerup i 1892, men ikke restaurerede; et Forsøg paa at fremdrage Billederne i de øvrige Kapper mislykkedes, »da en Afdækning var sket i tidligere Tid og det hele paany overstrøget med Hvidtning, saa at alt her var tilintetgjort«.

Malerierne (Fig. 5), der er udført i lille Maalestok med ganske smaa Figurer,

V. H. 1931

Fig. 6. Karrebæk. Alterkalk 1564
(S. 1092).

V. H. 1931

Fig. 7. Karrebæk. Gotisk Røgelseskar
(S. 1092).

viser: øverst Korsnedtagelsen, hvorved en kronet Mand; herunder tre Scener: Maria som den smertetyngede Moder, siddende med Sønnens afsjælede Legeme foran Kors og Stige samt Gravlæggelsen og Opstandelsen. Ved de nytestamentlige Scener Skriftbaand, hvis sorte Minuskler er blegede og ukendelige; i et Baand over Gravlæggelsen med forvreden Skriveskrift: »Ave Maria g...«. Nederst i Kappen ses tre Apostelfigurer, (mod Øst) en ubestemmelig og Simon med Kølle, (mod Vest) Bartholomæus med Kniv og Bog; ved Figurerne Skriftbaand med Minuskler, men kun »Simon« læseligt.

Bunden er overalt strøet med smaa Stjerner og Punktmønstre; paa Væg- buens Forkant en spinkel Bølgeranke malet med vekslende mørkere og lysere rød Farve. Af Farverne dominerer de to røde; desuden er brugt gult, sort og lidt grønt.

Paa søndre Udbygnings Østvæg er i en anselig, blaa Tæppedekoration, der holdes af to Engle, malet to Vaaben (Fig. 11): Numsen og Worm. Ifølge Præsteindberetningerne 1755 og 1759 stod over Vaabnene et Skriftsted (1.Chron 29, 14) paa højre Side »Mathias Numsen«, paa venstre »Maria Numsen Worm«; og under Vaabnene:

V. H. 1931

Fig. 8. Karrebæk. Alterstage 1613
(S. 1092).

V. H. 1931

Fig. 9. Karrebæk. Stolestadegavl med Reedtz's Vaaben (S. 1094).

Guds Ord, det er vor Fryd, Hans Zion er vor Ære
Til den vi Kalck og Steen, saa gjerne lod frembære,
At hver Mand kunde her i Mag staae for sin Gud
Og mercke egentlig, hver Herrens Ord og Bud.

Vort Hiærte være skal Guds Tempel og Hands Boelig,
Saa skal vor Saligheds Gud hos os og blive roelig,
Naar Verdens Bygninger gaee hen i Knus og Grus,
Saa skal vi boe hos Gud i Himlens ævig Huus.

Anno 1697.

INVENTAR

Alterbordet er nyt. I Skibets Nordøsthjørne staar en Rest af et muret *Sidealter*.

† *Alterklæde* var (1755) af rødt Fløjls med Sølvgallon og bar Mathias Numsens og Hustrus Vaaben og Navnetræk samt Aarstallet 1697.

Altartavle af marmoreret Træ fra o. 1825—50. Tavlen har Form som en

Tempelgavl (sml. Fig. 4), hvori en Niche med Thorvaldsens Kristus i Gibs. I Trekantgavlen er indsat et lille 35 cm højt Krucifiks af Eg, fra o. 1650, vistnok af Abel Schrøder.

†*Altertavle*⁴ havde (1755) fire Afdelinger, og »paa den øverste Afdelings midterste eller tredje Pille C 4«.

Altersølv. Kalk (Fig. 6), 20 cm høj, fra 1564. Foden er ottekantet og løber forneden ud i runde Tunger. Paa en af Siderne er graveret et Skjold, hvori »IM«, og over dette et Skriftbaand med Versaler, der delvis skal læses bagfra: »O mors, ero mors tua« (»O Død, jeg vil være din Død«). Paa den tilstødende Side er fastgjort et lille, støbt Krucifiks (med Gloriemidtskive), af sengotisk Type, med støbte Blodklaser. Paa Fodpladen er graveret Renaissance-Versaler: »Her Suren Nielsen, som kaldis Ber Graf, Jens Hansen, Lafres Jensen Riere vere [dvs. Kirkeværger] tiel Karre Beckes Kierke, de lode denne Kalck og Desk gøre Anno 1564«. Indskriften indledes med en stærkt slidt Figur, vistnok et Mandshoved i Profil. Ottekantet Skaft, fladtrykt, rund Knop, langs Kanten besat med Barnehoveder paa Cirkelskive vekslende med firdelte Blade; paa Over- og Undersiden Ung-Renaissance Akantusværk; Mestermærke under Foden (Olrik 604); nyere Bæger. Samtidig, glat *Disk* med Cirkelkors og stemplet som Kalkens Fod. *Oblatæske* af Næstved Prøvesølv, rund, 11,5 cm i Tvm., med buklede Kanter. Paa Laaget graveret et delt Vaaben (Worm og Luxdorph), og »OWL 1695«; Mestermærke for Gievert Harder (Olrik 614)⁵. † *Vinflaske*, nævnt 1755; sekskantet Krystalflaske med sølvforgylt Hals, Laag og Skrue og med Mathias Numsens og Maria Worms Navne og Vaaben 1697 paa Laaget. *Sygekalk*, 16 cm høj, af ejendommelig Form, sikkert omdannet i nyere Tid, (o. 1800—50?); paa Fodrandens Underside Mestermærke som paa Glumsø Kalk fra 1597⁶. Vinbeholder og Oblatgemme er indrettet i den ottekantede Fod, der tidligere har kunnet skrues af. *Disk* med graveret Cirkelkors; uden Mærke.

Alterstager (Fig. 8), 45,5 cm høje; paa Foden graveret: »A(nn)o 1613 Karbex Kirck.«

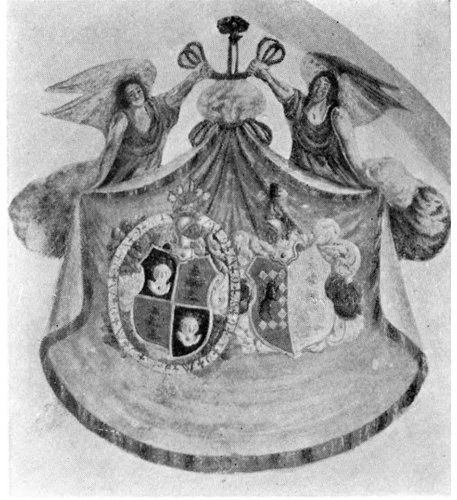
Alterbog i nyt Bind (Udgave 1908), med gamle Sølvbeslag. Paa Hjørnerne støbte Relieffer af Evangelisterne i gennembrudt Arbejde. Paa Siderne to ovale Plader med graverede Vaaben og Navnetræk, henvisende til Mathias Numsen (Vaabenbrev 1688), gift 1680 med Marie Worm.

Røgelsekar, af Malm, gotiske; det ene, 27,5 cm højt, har paa Laaget tre Gavle og et konisk Spir, der ender i et Kors. Foden har under Overkanten en Række Smaahuller og tre halvrunde Plader svarende til Gavlene. Det andet (Fig. 7), 23 cm højt, har paa Laaget fire Trappegavle med gennembrudt Blændingsmønster; mellem Gavlene et ottekantet Spir. Foden er formet omtrent som paa det første. 1647 nævnes kun eet Røgelsekar af Jern til »at hente Ild i« (Herredsbog).

C. A. J. 1917

Fig. 10. Karrebæk. Font (S. 1093).

V. H. 1931

Fig. 11. Karrebæk. Kalkmalede Vaaben 1697; i søndre Udbygning (S. 1090).

Font (Fig. 10), af Eg, i Bruskbarok, fra o. 1650. Paa Kummens seks Hjørner er der vingede Fantasifigurer, vekslende Mænd og Kvinder. Samtidig sekskantet Himmel, formet som en Lanterne, med seks Kvindehermer forestillende Dyderne: Tro, Retfærdighed, Kærlighed, Haab, Styrke (den sjette Figur er nu uden Tegn), og derimellem, under Helligaandsduen, Johannes, der døber Kristus i Jordans Flod. Under Brunmaling og Bronzering spores gammel, broget Staffering.

Fad, af Nürnbergerarbejde o. 1550, nu forsølvet, 62,5 cm i Tvm., med Bebudelsen omgivet af Minuskelring og Hind- og Hundfrise; samme Frise paa Randen. Udslidt Stempel: R S⁷.

Kande, af Tin, med graveret Indskrift: »Karebeck Kirke 1828 H. J. Scheel von Plessen«.

Krucifiks (Fig. 12), tidliggotisk, fra o. 1250. Figuren, 45 cm høj, har (næppe oprindelig) Tornekrone, der har været besat med naturlige Torne; om Øjnene har været aabne eller lukkede, kan ikke afgøres. Lænde klæde til Knæene; Fødderne samlede med een Nagle. Korstræet har hvælvet Midtparti mellem hulkelede Rande, der ender i Treblade af senromansk Karakter; indenfor de lige afsluttede Korsender, der er prydet med Ædelstensgruber, findes runde Felter med Evangelisttegnene i Relief. Den lodrette Korsarm ender forneden i en Tap til Korsets Anbringelse i Tværbjælken. Figuren er malet sort, Korstræet sort og hvidt; nu ophængt over Korbuen.

Prædikestol (Fig. 13), i Høj-Renaissance fra o. 1610, sikkert af Ejler Abelsen⁸. De fire Fag adskilles ved Hermer, forestillende Tro, Haab og Kærlighed, og har i Storfelterne Bueslag med vekslende Diamantbosser og Kassettefelter,

hvorunder Relieffer af Matthæus, Markus og Lukas med deres Tegn (Johannes mangler nu). De nedre Smalfelter har Kartoucher med Reliefskæringer af Fugl Phønix, Lammet fra hvis Bryst Blodet strømmer ud i Kalken, Pelikan med Unger, (det fjerde Felt er tomt). Stolen hviler paa en rund Fodstolpe med udsavede Volutbøjler. Foroven ved den omsatte Opgang er der indsat en Mosesfigur, som er større end Stolens øvrige Snitværk og derfor har medført, at det paagældende Stykke af Postamentet er sænket. Udfor det øvre Smalfelt er der anbragt en lille Bruskvinge med en Konturfigur (vistnok fra †Altertavle). Som Rygpanel er opsat et Felt i Bruskbarok fra o. 1630, sikkert af Abel Schrøder⁹, med en konturprofileret Arkade med fladsnittede Barokranke, flankeret af to Hermer, forestillende Tro og Haab; men oprindelig har der været endnu et Felt, hvoraf Rester ses. Paa Siden er der en stærkt brusket Ornamentvinge. Den med Stolen samtidige, sekssidede Himmel har tre Topkartoucher med høje Spir og i Kartoucherne reliefskaaret: Rostrupvaaben, C 4 under aaben Krone, og Skeelvaaben (Karen Rostrups fædrene og mødrene Vaaben; hun var forlenet med Saltø 1607—36; sml. Fodby S. 1106). Under Egetræsmaling og Bronzering spores gammel Staffering og Indskrift. Paa Prædikestolen stod ifølge Præsteindberetningen 1755 malet »1658 PLM«, og paa Himlen: »1632«, hentydende til Staffering eller Omdannelse.

Stoleværket. De to Østfag danner Herskabsstolen og har aneligere Gavle. Paa Gavlplankerne er der joniske Pilastre og i Topstykkerne, der er formede som Kartoucher, reliefskaarne Vaaben: Reedtz (Fig. 9) og Bornstedt, Rostrup og Skeel, henvisende til Lensmand paa Saltø (1582—1607) Peder Reedtz og Hustru Karen Rostrup (sml. Prædikestol og Fodby S. 1108). Stolene er sikkert af Ejler Abelsen¹⁰. De øvrige Stolestader i Skibet og Sydkapellet er sikkert fra samme Værksted, men enklere; de joniske Pilastre hviler paa glatte Postamenter, og Gavlene har tresidet Afslutning. Et Par Gavle er yngre, men af samme Skema. Stoleværket er egemalet, Vaabnene overmalede med Farver. Paa Korloftet ligger en Gavl af Eg, der har jonisk Pilaster med fladsnittet Barokranke paa Postament og Fodbælte og en ejendommelig lille Toptrekant; paa Vaabenusloftet ligger en tilsvarende Gavl med tilhørende Dørfløj samt et trefags Panel med Arkadefelter; muligvis fra †*Prætestol*, nævnt 1755.

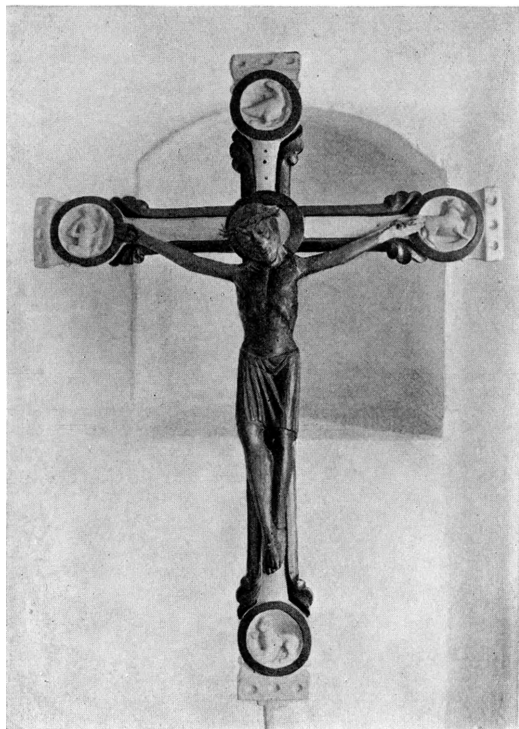
†*Skriptestol* og †*Pulpitur* nævnes 1755.

To *Pengepunge*, fra o. 1800.

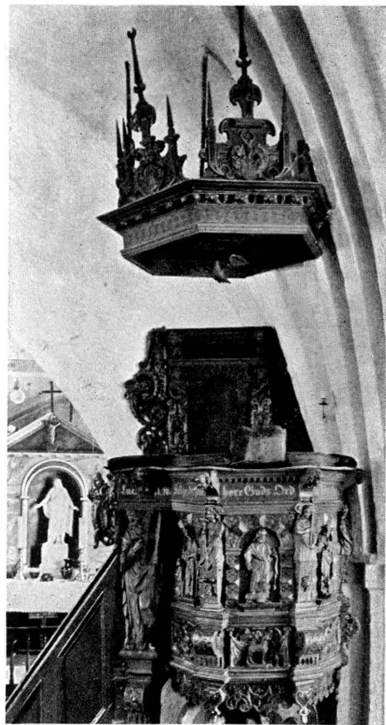
†*Salmetavler*, fra Beg. af 1800'erne, med malede Frakturindskrifter: »Indgang, Høimesse, I. Præd., E. Præd. Beslutn.«. Forsvundne efter 1917.

Pengeblok, firsidet, jernbeslaaet, vistnok fra 1700'erne, med Malmskaal med Pengeslidse og Bøjle fra o. 1800.

Lysekroner. 1) 1683. 2 × 7 Arme med Menneskehoveder og Delfinhoveder, 7 Prydarme, flakt Ørn som Topfigur og paa Hængekuglen graveret Indskrift:

C. A. J. 1917

Fig. 12. Karrebæk. Krucifiks
(S. 1093).

V. H. 1981

Fig. 13. Karrebæk. Prædikestol
(S. 1093).

»Herre jeg elsker dit Husis Sted oc den Sted som din Ære bøer [læs: boer] paa. Aar 1683 er denne giwen til Carebeks Kirke af Peder Willumsøn oc Karen Jens Datter«.

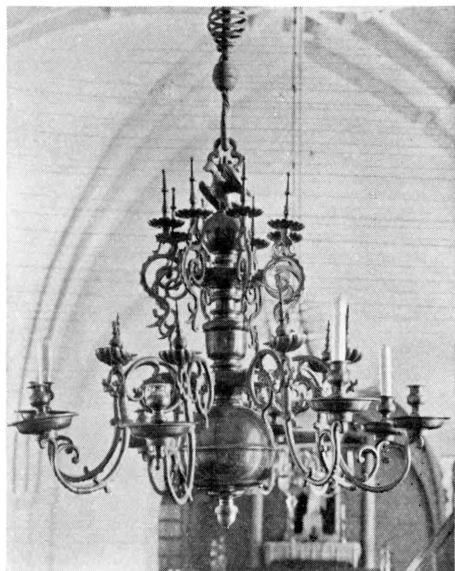
2) 1722. 2 × 8 Arme med Akantusblad-Led, ottekantede Lyseskaale, 8 Pryd-arme, flakt Ørn som Topfigur (Fig. 14), og paa Hængeskuglen graveret Vaaben og Indskrift: »Herr Mathias Numsen, Herre til Solthe, Patron til Gaardens underliggende Karrebeks Kirke, Ridder, General-Major til Hest og Deputeret udi Land-Estatens Generalcommissariat haver givet denne Lysecrone til bemelte Kirke at henge udi Choret til Guds-Huuses Zirat den 18 Martii anno 1722, som var hans Fødselsdag anno 1646, til Guds Ære og Familia Amindelse«.

3) 1726. Otte Arme med Ørnehoveder og Muslingskaller, otte Prydarme, Topkugle med en lille Fugl med udbredte Vinger, og svær Hængeskugle (Fig. 15) med Indskrift: »Anno 1726 den 18 Maj efter hans Excellence Høyvelbaarne Herre og Husbonde Her Carl Adolf von Plesens naadig Tilladelse hauer jeg her underliggende Anna Pedersdatter, som boet hauer her i Karre-beek tillige med mine fire søefarne Mend naunlig Jacob Jensen, Nicolay Hansen, Claus Clausen Mose, Roland Pedersen Nyborig giuet og altid bære [læs: være] skal denne Lyse-Kroone till at henge i dend øerste Ende i den lille Gang lige for

V. H. 1931

Fig. 14. Karrebæk. Lysekrona 1722 (S. 1095).

C. A. J. 1917

Fig. 15. Karrebæk. Lysekrona 172(5 (S. 1095).

Kirkedøren i den sydre Side i Karre-becks Kircke, bud til Ære . . . « Paa Kuglens Underside F. H. [sikkert Gørtlerens Navn].

Alle tre Kroner hænger i gamle Smedejernsstænger, Nr. 1 i søndre Kapel Nr. 2 og 3 i Skibet. Nr. 2 hang tidligere i Koret (Kaldsbog).

To *Skibsmodeller*, den ene en Tremaster, »Hobet 1803« (rep. 1914), skænket af Lods Jens Johansen Mentzer, den anden en Tomaster, »Lodsen«, forhen med Aarstallet 1844, skænket af Skibsfører Frederik Christian Sørensen. †*Skibsmodel*, »Immanuel«, hang (1755) »ved Pulpitudet«.

Spade, til Jordpaakastelse, med Messingblad, hvorpaa graveret: »Karebek Kirke 1828. M. J. Scheel v. Plessen«.

Klokker. 1) 1598. Versaler mellem Buefriser med Liljebloster og Grenefyld: »Verbum Domini manet in æternum. Anno 1598 Borchard[us] Giellegeter me fecit« (»Herrens Ord bliver i Evighed. Borchardt Gelgeter gjorde mig Aar 1598«). Tvm. 92 cm.

2) Støbt af H. Gamst og H. C. Lunds Eftf. København 1860.

Paa den store †Klokke stod (1755): »Aus Feuer und Hize bin ich geflossen, Meister Claus von Dam hat mich gegossen 1643«.

Gammel *Klokkestol* af Eg.

GRAVMINDER

Epitaf. Magister Christian Nold, født paa Wibye Gaard 20. Jan. 1699, Søn af Chr. Nold og Bodil Sophie Schade, Ejer til Wibye Gaard, dimitteret til

»Academiet i Kiøbenhavn« 1719, Provst ved det kgl. Kommunitet 1732, Sognepræst i Carb. 22. Dec. 1734, Provst i Øster Flachebiørg Herred 1738 [fejlagtigt opmalet som 1758], gift 17. Maj 1735 med Jomfru Maren Trojel, som efterlever med een Søn og to Døtre; to Sønner var døde før ham og hviler ved hans Fødder; død 1. Aug. 1748, 49 Aar, 6 Maaneder, 3 Uger og 5 Dage gammel. Æreord af Svogeren og Vennen Albert Trojel. Udsavet Trætavle med forgyldt, moderne opmalet Fraktur. Paa Korets Nordvæg.

†*Epitaf.* 1755 nævnes et gammelt Træmonument, hensat bag Skriftestolen, hvorpaa Navnet Jacob P. Liunge, uden Aarstal. Han var Sognepræst 1654—68.

Grausten. 1) Figursten over Barkor van Boyneborg, død 1551, og Hustru (Fig. 16).

I det rektangulære Midtfelt staar Ægteparret, han i fuld Rustning med Sværd; paa Hovedet en Baret, Hjælmen ved Fødderne; hun i Enkedragt. I Feltet foroven er deres Vaabenskjolde anbragt og langs Siderne 2 × 15 Aneskjolde. Under Figurene Reliefversaler: »Her liger Barkor van Boyneborg Høvidzma(n)d paa Solt oc døde der alle Helge Dag An(n)o 1551 oc hans Husfru Fru Margrete Her Axel Braes Daater thil Krogholm«. Gotlandsk Kalksten, 243 × 127 cm; laa oprindeligt i Korgulvet; nu opsat i Nordkappellets Vestvæg.

2) Sognepræst, Magister Jens Morsings Moder og tre af hans Børn, vistnok med Aarstallet 1585. Randskrift med Reliefversaler, der fortsættes som Tværskrift, hvorunder to borgerlige Vaaben, det ene med menneskelig Figur, det andet med gennemboret Hjerte; i Hjørnerne Cirkler med Evangelisttegn. Stærkt udslidt Indskrift, der lader sig udfylde efter Præsteindberetningen 1755. Gotlandsk Kalksten, 144 × 111 cm. Vistnok Næstved-Arbejde. Laa (1755) i Gulvet, lige ud for Tværgangen; nu ved Sydkappellets Vestvæg.

3) Morten Budolphsen, født i Jylland, Sognepræst til Charebech, død 15. Juni 1615 i sit Embedes og Ægteskabs 18. Aar, i sit 6[?]. Aar. Tværskrift paa Latin med Reliefversaler, der har været omgivet med sort Masse. Indskriftfeltet, som indrammes af en spinkel Kartouche, er ikke udfyldt forneden. I Hjørnerne Cirkler med Relieffer: Kvindens Skabelse, Syndefaldet, Lammet og den op-

E. M. 1939

Fig. 16. Karrebæk. Gravsten over Barkor van Boyneborg (død 1551) og Hustru (S. 1097).

standne Frelser; mellem de øvre en Basunengel, mellem de nedre et Bomærkeskjold med Kobberslangen og M B. Blaagraa Kalksten, 169 × 113 cm. I Taarnrummets Sydniche. 1755 laa den »i et Kapel ud til Nord«, medens Kaldsbogen skriver: »I den Hvælvning, som danner den anden Tværbjælke af Kirkens Kors, der i ældre Tider var Kirkens Vaabenhus«.

4) Cornelius Poulsen, Sognepræst til Carbech, født 18. Marts 1645, gift første Gang med Christine i 12 Aar, anden Gang med Alhed Edinger i 28 Aar mindre 20 Dage, Sognepræst i 43 Aar, død 27. Marts 1711, 66 Aar og 9 Dage gammel. Tværskrift med Kursiv-Versaler. Hjørnecirkler med Relieffer af Evangelisterne i højryggede Stole, mellem de øvre et Englehoved, mellem de nedre Dødssymboler. Ølandsk Kalksten, 137 × 81 cm. I nordre Side af Korgulvet.

5) Caroline Augusta Brasen, født Ibsen; født 26. Juni 1778, død 4. Aug. 1811. »Lig din store Lærers Liv og Død og Alder, Var din Alder, var dit Liv, din Død. Denne falmfri Blomst paa Gravens Rand dig kalder Hist til Ære af dit Moderskjød«. Tværskrift. Brudstykke af brunlig Kalksten.

6 a—b) Ellen Marie Møller, født Hobbech; født 5. Aug. 1775, død 25. Marts 1821 og Karen Birgitte Møller, født Galle; født 26. Nov. 1782, død 5. Jan. 1825. Sørgevers. To Plader, af norsk Marmor. I Murværksnicher i Korets Østmur.

En aaben † *Begravelse* fandtes (1755) i Kirken, ned mod Taarnet.

† SALTØ KAPEL

KARREBÆK SOGN-ØSTER FLAKKEBJERG HERRED

Saltø var allerede tidligt i Middelalderen en befæstet Borg og kaldtes senere Solte Slot. I Valdemars Jordebog nævnes Karæbæc med sit Tilliggende som Krongods. Erik Menved pantsatte det i 1293. Noget senere opstaar Gaarden Soltæ eller Solt, hvis første kendte Ejer er Hr. Jakob Fleb, o. 1330. I 1386 købte Dronning Margrethe Gaarden af Greverne af Gleichen og gav den 1393 til Roskilde Bispestol, som ejede den til Reformationen, da den blev kongeligt Len¹.

I en Inventarieliste fra 6. April 1486, da Gaarden overgik fra Jørgen Rud til Jachim Daa, nævnes, at der i Kapellet var et Messerede med Kalk og Disk, en Ampel [Flaske], en Messebog samt en Gral [Gradual] og en Pexis² [Æske til Alterbrød].

KILDER OG HENVISNINGER

Karrebæk. Regnskaber 1661—72 (RA). — Ø. Flakkebjerg Herredsbog 1647 (LA).
 — Kaldsbog 1807 ff. (ved Embedet). — Præsteindberetninger 1755 (NM), 1759 (LA).
 — Museumsindberetninger af J. B. Løffler og I. Hertzprung 1895, C. A. Jensen og K. Uldall 1917. — Kalkmaleriberetning af J. Kornerup 1892. — Revideret af P. N. og V. H. 1931.

Høyens Notebog XII. 1832. S. 42. Kornerups Notebog VI. 1892. S. 37 (NM).

¹ S. R. D. VII, 118. ² Kronens Skøder II, 572. ³ Kancelliets Brevbøger 31. Marts 1597. ⁴ Hofmans Foundationer VIII. 1762. S. 67 meddeler, at Tavlen var opsat 1613 og bar Ulfeldts Vaaben; i Danske Atlas VI. 1774. S. 283 hedder det, at Tavlen var givet af en Ulfeldt 1613. ⁵ Sml. Danmarks Kirker, Præstø Amt, S. 1090. Ifølge Danske Atlas VI, 283 var Oblatæskan skænket Kirken af Oberstløjtnant Luxdorph (Chr. Luxdorph, Ejer af Mørup, gift med Susanna Maria Worm). ⁶ Danmarks Kirker. Præstø Amt, S. 662, 1090. ⁷ Kjellin: Ornerade mässingsfat (O. Rydbeck och E. Wrangel: Äldre kyrklig konst i Skåne. 1921. S. 218). ⁸ Danmarks Kirker. Præstø Amt. S. 1080. ⁹ Smst. S. 1083. ¹⁰ Smst. S. 1080.

Saltø: ¹ Trap III. 1921. S. 243. ² Danske Magazin 4. R. II, 3.

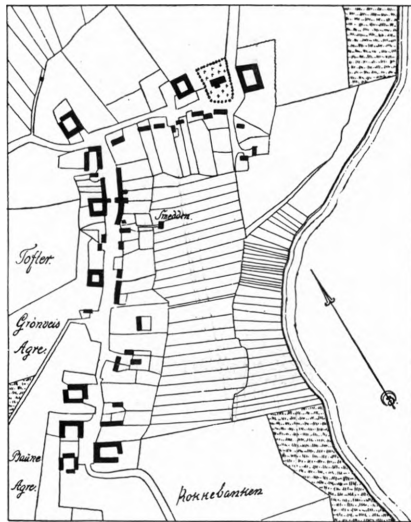

Fig. 17. Karrebæk o. 1800.